

Gör Det Själv

SVÅRIGHETSGRAD:

Det är egentligen lätt att resa ett staket och principen är enkel. Men det gäller att vara noggrann när stolparna grävs ner så att de står rakt.

TIDSÅTGÅNG:

Räkna med 2 dagar för resning av 5 löpmeter staket. Lägg till tid för målning.

PRISBILD:

700–800 kr per löpmeter

Ett staket ska planeras noga

Om du ska dela staketet med en granne, är det viktigt att ni är överens om staketets utseende, placering och inte minst höjden. Staket ska normalt placeras i tomtgränsen men kan stå en bit in på den ena tomten, om det underlättar. Det är klokt att kontakta kommunen innan staketet reses, för det kan finnas lokala regler som bestämmer höjd eller utseende.

När du räknar ut hur mycket material som kommer att gå åt, måste du först bestämma hur långt och högt staketet ska vara och vilka material du vill använda. Här uppförs staketet som ett plank med stående brädor på båda sidor om tre vågräta spikreglar. Stolparna har placerats 180 cm från varandra. Avståndet kan behöva justeras en aning beroende på hur breda brädor som används. Brädorna ska ju fördelas mellan stolparna.

Det skyddar mot blåst och insyn

Stadigt STAKET

Stick ner ett antal stolpar i marken och spika fast brädor mellan dem så har du ett staket. I varje fall idén bakom ett staket. För om det ska stå stadigt och klara Gudrun och andra stormar, krävs planering och noggrannhet.

Det finns egentligen bara två sätt att hägna in sin tomt på – på traditionellt sätt med staket eller med växter av olika slag. Den senare varianten kan ge både lä och insynsskydd men håller sällan djur borta.

Levande staket ska dessutom gödslas, klippas, ansas och marken under ska luckras. Och ett levande staket kan sällan planteras på höjder över 80 cm utan att det tömmer plånboken. Du får i stället vänta några år på att växterna blivit så stora att de ger lä och insynsskydd.

Här reser vi ett rejält och stadigt staket, ett plank. Det är ett perfekt insynsskydd, håller främmande borta från

tomten och ger tack vare konstruktionen också lä på tomten. Visserligen faller plank sällan in i naturen, men å andra sidan kan du forma planket som du vill.

Effektivt från början

Plank med stående brädor – som det vi har rest – kan få samma utseende som panelen på villan och därmed passa fint in på tomten. Men ett plank utgör ett stort vindfång och därför gäller det att planera noga.

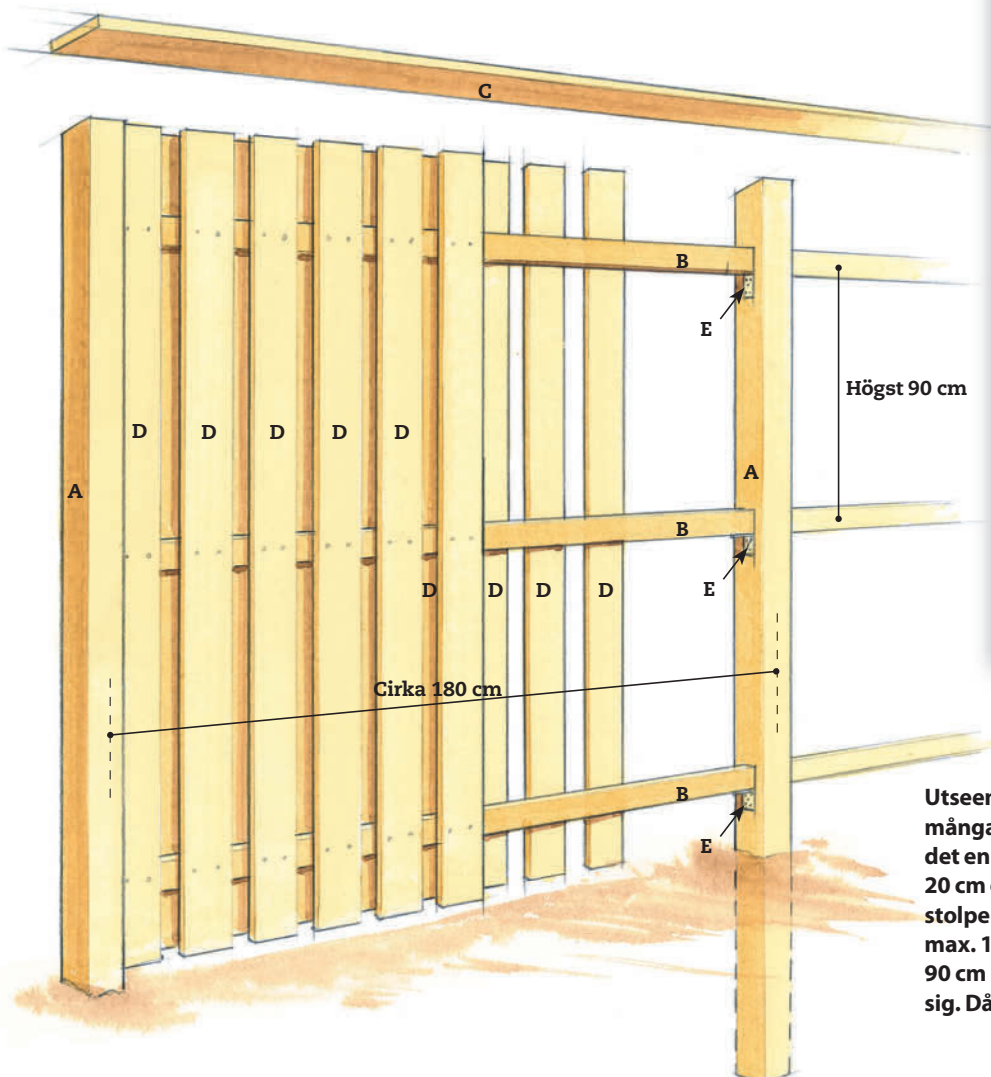
Stolparna ska grävas ner djupt och de ska stå i rak linje, så att planket inte svarar åt ena eller andra hållet och så att det står rakt, och inte minst stadigt.

Här är planket 180 cm högt och för att det ska stå stadigt, även när det stormar, måste stolparna grävas ner minst 90 cm i marken.

Här är plankets konstruktion

Vi reser ett plank som är 180 cm högt. Mellan stolparna (A) fästs tre vågräta spikreglar (B) – avståndet mellan dem fördelas. På båda sidor fästs brädor (D) med passande avstånd. Upptill monteras en bräda (C) som fuktskydd.

DETTA HAR ANVÄNTS

Material

100 x 100 mm tryckimpregnerat trä
• Staketstolpar (A)

45 x 70 mm tryckimpregnerade regler
• Spikreglar (B)

25 x 125 mm tryckimpregnerat trä
• Toppbrädor (C)

19 x 125 mm sågat/ohyvlad trä
• Stående brädor (D)

Dessutom:

- Vinkeljärn (E), 40 x 3,0 x 90 x 90 mm
- Beslagskruvar, 5 x 40 mm
- Rostfria skruvar, 4,5 x 50 mm
- Rostfria skruvar, 5 x 70 mm

Specialverktyg:

- Jordborr
- Plintspade
- Kapsåg
- Sticksåg med extra långt sågblad
- Långt mätband
- Slangvattenpass eller rotorlaser

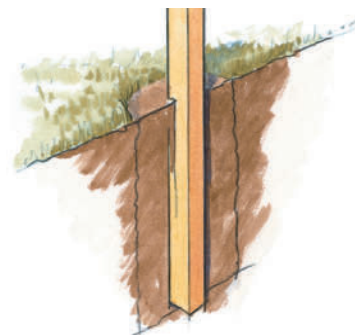
Utseendet på staketet kan varieras på många sätt. Sätter du brädorna lodrätt är det en fördel med tre spikreglar, en cirka 20 cm över marken, en cirka 20 cm från stolpens topp och en i mitten. Om det är max. 180 cm mellan stolparna och max. 90 cm mellan reglarna kan träet inte vrida sig. Då tål staketet också hård bläst.

6 tips och goda råd om ditt staket

Det är inget märkvärdigt att resa ett staket som håller, men det är en fördel att känna till en del tekniker och knep som underlättar arbetet. Det resulterar också i ett stadigare staket. Här får du våra 13 bästa tips och goda råd.

1. Stolpen ska förankras i marken

När det blåser hårt vinkelrätt mot planket, utsätts stolparna för en enorm påfrestning. Och det är framför allt vid marknivå. Om jorden är lös kan det vara nödvändigt med en betongkloss eller ett par klampor för att stolpen ska stå fast. Se tre möjligheter här till höger.

STAMPA ORDENTLIGT

Är det fråga om lerig jord, fyller du på cirka 10 cm innan du stampar. Fortsätt sedan med 10 cm jord, stampa, mer jord osv.

Det går snabbt att göra ett hål med hjälp av jordborr. Men hålet ska göras större med spade.

Starka stolpar

Börja med de två yttersta stolparna i staketet. Om staketet går i flera riktningar måste även alla hörnstolpar sättas ner bland de första. När de två yttersta hålen har grävts, och stolparna satts på plats i dem, spänner du en lina mellan dem. Tack vare linan blir det lätt att placera övriga hål i rak linje. Hur långt det ska vara mellan stolparna bestämmer du själv, men låt det inte vara mer än cirka 180 cm om brädorna ska sitta vågrätt (120 cm om brädorna monteras liggande direkt på stolparna).

Grävningen tar tid, men som tur är kan du hyra jordborr. Är marken stenig kan du hyra en liten grävmaskin.

TIPS

För att lättare få stolpen att stå lodrätt när du har satt den på plats, kan du fixera den med ett par snedsträvor. Dessa ska i sin tur låsas med ett par stödreglar som knackas ner i marken. När stolpen står lodrätt, skruvar du fast den i de två snedsträvorna, som har vänts vinkelrätt mot varandra. Fyll sedan igen hålet med grus och eventuellt lite cement. Stampa återfyllnaden cirka var 10:e cm så står stolpen stadigt.

Linan markerar en rak linje mellan stolparna.

Tejpen fungerar som djupstopp.

1 Hålen för de två yttersta stolparna grävs först. Markera sedan en rak linje mellan dessa med hjälp av en lina.

TIPS: Fäst en tejpremsa på jordborren som djupstopp. Då ser du lätt om du har gjort hålet tillräckligt djupt.

Hålets diameter bör vara minst 3 gånger större än stolpens diameter, så att du kan stampa jorden runt stolpen.

2 Hålet ska vara 90–110 cm djupt. Det är framför allt viktigt att de två yttersta stolparna står extra stadigt. Gräv därför hellre lite för djupt. Det är besvärligt att få upp den lösa jorden med vanlig spade. Här är plintspaden perfekt.

Stödregel

Snedsträva

Snedsträva
Stödregel

3 Slå ner en stödregel i marken och fäst en snedsträva med skruvar. Fixera stolpen på strävan med tving. Sätt upp en snedsträva till, i vinkel mot den första.

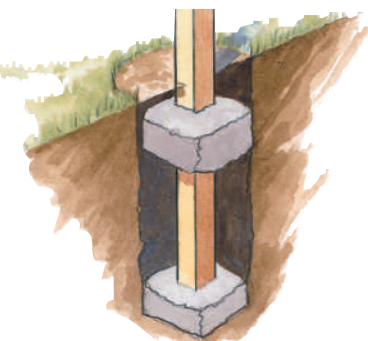
TIPS: Fäst gärna ett stolpvattenpass på stolpen med tving.

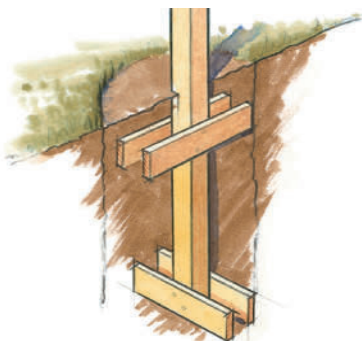
Använd ett tungt "instrument" att stampa med när du fyller igen hålet. Ju tyngre föremål, desto mindre kraft behöver du.

4 När stolpen står lodrätt ska du fylla igen hålet. Fyll på cirka 10 cm grus i sänder och stampa sedan hela vägen runt stolpen. Du kan ev. blanda lite cement i en del av gruset. Cement hårdar så småningom av jordens fuktighet.

2. Hur djupt ska stolpen?

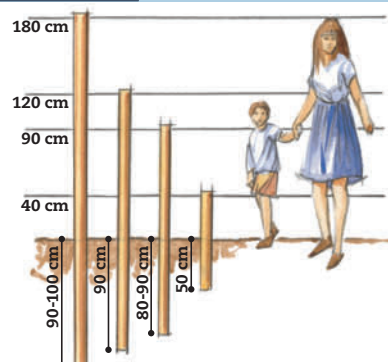

TORRBETONG SOM ANKARE
Är jorden lös runt hålet kan du förankra stolpen med en betongklump. Blanda 1 spade cement med 5 spadar grus.

TVÄRSLÅAR GER STABILITET
Fäst 35 cm långa, tryckimpregnerade brädor runt stolpen så stabiliserar de stolpen. Blanda ev. cement i återfyllnaden.

När du förankrar en stolpe i marken är det framför allt viktigt att hålet är djupt. En annan viktig faktor är marken – vilken sorts jord är det fråga om? När du gräver ner en stolpe ska den vara tryckimpregnerad. Har du kapat den måste du låta änden suga träolja eller också ska den ände som är intakt vändas neråt i marken. Lagg makadam eller stenkross i hålet som kapillärbrytande skikt (förhindrar vatten att stiga upp i hålet). Stryk gärna olja på den del av stolpen som ska vara under mark.

DU SKA GRÄVA DJUPT
Hur djupt beror på var i landet du bor (ta hänsyn till tjälen), och hur högt staketet ska vara, vilket framgår av tabellen.

Spikreglarna fästs

Tillsammans med stolparna utgör spikreglarna stommen i staketet, och den kan senare kläs med breda brädor (till ett plank) eller med spjälor (till ett spjälstaket). Om du vill sätta brädorna eller spjälorna lodrätt, fästs spikreglarna vågrätt mellan stolparna. Om du vill ha vågrätt monterade brädor, fäster du spikreglar på sidan av stolparna.

Slutligen finns möjlighet att sätta brädor eller spjälor diagonalt, och i så fall ska stommen uppföras med både vågräta och lodräta spikreglar.

Det enklaste sättet att få samma avstånd mellan brädorna är att göra ett par avståndsklossar av trä.

1 Innan du sätter upp återstående stolpar, kapar du två distansreglar som ska vara exakt lika långa och passa mellan det första paret stolpar. Sätt ett vinkeljärn i varje ände på reglarna.

2 När du har satt ner en stolpe i sitt hål, fäster du två av spikreglarna tillfälligt mellan den nya stolpen och den föregående. Då får du exakt avstånd mellan dem samtidigt som stolpen hålls på plats. Snedsträvan läser stolpen i sidled.

JURIDIK

Placera staketet rätt. Du måste vara överens med din granne om var staketet ska stå. Normalt får ett plank inte vara högre än 180 cm, men kolla med kommunen vilka regler som gäller.

TIPS

När du köper stolpar. Ska staketet vara 180 cm och stolpen grävas ner 100 cm, så borde det räcka om stolparna är 280 cm. Det gör det inte! För det första kan du inte få ner alla stolpar exakt lika djupt, för det andra ska de utjämnas ev. höjdskillnad i terrängen och för det tredje är det bra med en reservhöjd.

4 Skruva fast vinkeljärnen (E) på båda sidorna av stolpen (A). De ska användas för att fästa de översta spikreglarna (B). Fäst vinkeljärnen med beslagskruvar så att de hamnar precis under de höjdmärken du har satt.

5 Nu kan du kapa tre spikreglar som passar exakt mellan stolparna. Har du varit noggrann när du satte stolparna på plats, så kan du kapa alla återstående reglar på en gång. De ska ju ha samma mått som de distansreglar du har använt.

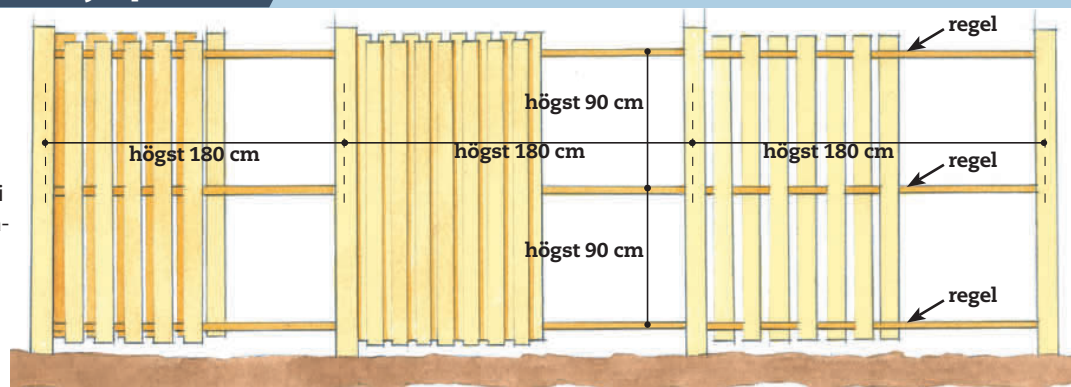
3. Personlig stil på det nya planket

Innan du bestämmer dig för hur det nya planket ska se ut, måste du tänka på vilken funktion det ska ha och om det ska anpassas till exempelvis panelen på garage eller villan. Dela upp planket i 180 cm sektioner (120 cm om brädorna fästs vågrätt).

Fästs brädorna lodrätt sätter du vågräta spikreglar t.ex. 70 cm från varandra.

Fästs brädorna vågrätt ska reglarna monteras lodrätt på sidan av stolparna.

Fästs brädorna diagonalt sätts reglar både lodrätt och vågrätt.

LODRÄTA BRÄDOR I ETT SKIKT på båda sidor med en halv brädas överlappning.

LODRÄTA BRÄDOR I TVÅ SKIKT på samma sida med en halv brädas överlappning.

LODRÄTA, TUNNA BRÄDOR som flätas in mellan reglarna.

Med hjälp av en roterande laser kan du markera exakt höjd på flera stolpar på en gång.

3 Markera på stolparna för spikreglarnas placering så att de hamnar exakt lika högt på alla stolpar.

TIPS: Det går lätt att överföra höjden från en stolpe till en annan om du använder ett "äkta" vattenpass – ett slangvattenpass.

6 När de översta spikreglarna har skruvats fast mäter du upp för de två undre så att de fördelas på stolpen.

TIPS! Sätt den mittersta regeln mitt på stolpen. Håll sedan cirka 20 cm från marken resp. toppen till de andra två reglarna.

Toppbräda

När stolparna har monterats och står stadigt, och du har monterat spikreglarna, är det dags att tänka på det konstruktiva träskyddet. Det har inget med färg eller andra kemikalier att göra, utan är en del av konstruktionen som har utförts på ett sådant sätt att det skyddar andra delar. Ett exempel på det är en toppbräda som skyddar äntrået på stolparna. Det är ju utsatt eftersom det lätt suger vatten, även om du har mättat med träolja.

Om toppen på stolparna sägas i t.ex. 15 graders vinkel, så får toppbrädan denna lutning och då rinner regnvatten bort från brädan. Nederst på nästa sida finns lera tips om konstruktivt träskydd.

1 Toppbrädan (C) ska ligga ovanpå stolparna (A) och luta så mycket att regnvatten lätt rinner av. Börja med att markera den högsta punkten på samtliga stolpar, och markera sedan sågvinkeln med hjälp av en smygvinkel.

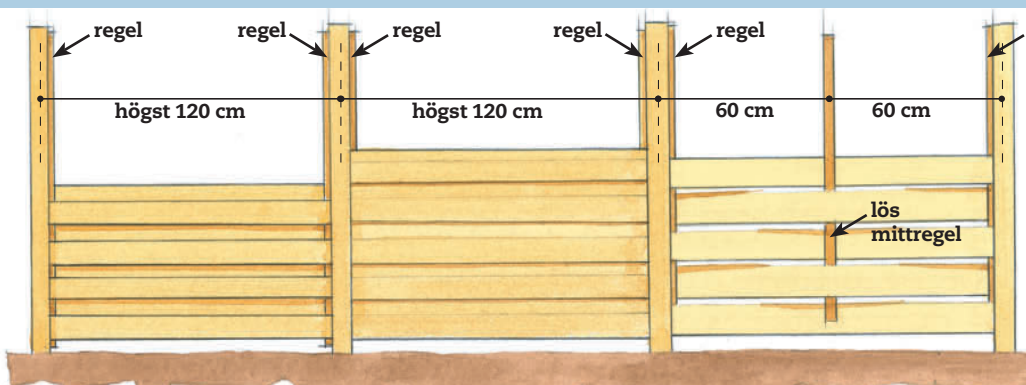

2 Här behövs en sticksåg med extra långt blad (eller en bajonettsåg). Det går fortare än att såga med fogsvans. Justera sågen så att bladet arbetar i rätt vinkel.

TIPS: Undvik att pressa sågen för då finns risk att det långa bladet drar snett.

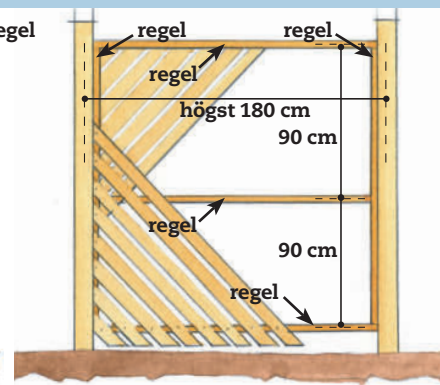
3 Toppbrädan får endast skarvas på en stolpe. Fäst den med två 5 x 70 mm rostfria skruvar i varje ände. För att slippa så många skarvar ska varje toppbräda täcka minst två sektioner. Brädan kan ev. fixeras med någon skruv ner i en av brädorna.

VÅGRÄTA BRÄDOR I ETT SKIKT på båda sidor med en halv brädas överlappning.

VÅGRÄTA BRÄDOR I TVÅ SKIKT på samma sida med en halv brädas överlappning.

VÅGRÄTA, TUNNA BRÄDOR som flätas runt en lös lodrätt monterad regel.

DIAGONALA BRÄDOR I ETT SKIKT på båda sidor, monterade i 45 grader fast åt var sitt håll.

Brädorna monteras

Utseendet på ett staket kan varieras på åtskilliga sätt, och det är inte nödvändigt att använda brädor eller spjälor – men det är trots allt vanligast. Brädorna kan vara av olika träslag, sågade eller hyv-lade, "vanliga" eller tryckimpregnerade. De kan sättas upp lodrätt, vågrätt och diagonalt, och det bestämmer du förstås själv tillsammans med grannen, plånbo-ken, lokala regler och omgivningen.

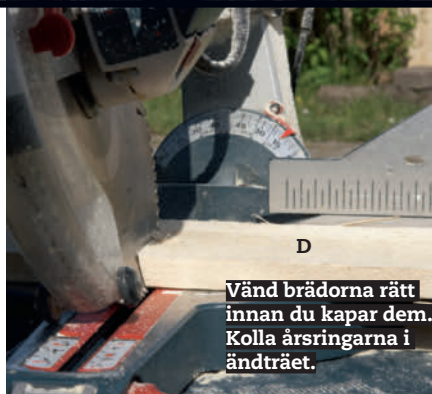
Här sätter vi brädor på båda sidor av staketet – ett smart sätt att dela arbetet. Och vi avslutar med en toppbräda som ger ett konstruktivt träskydd. Läs mera om detta längst ner.

TIPS

Även om terrängen sluttar så ska brädorna sättas lodrätt (eller vågrätt). De ska inte följa sluttningen. Om marken sluttar mycket och staketet får samma lutning ser det snyggast ut om du låter sektionerna utjämna en del av nivåskillnaden. Det kan resultera i att ena sektionen hamnar t.ex. 20 cm lägre än den föregående.

Om terrängen är mycket ojämn kan det löna sig att göra sektionerna mindre, för att de lättare ska kunna följa terrängen. Läs mera om detta i Fråga Oss, Gör Det Själv nr 9/2008.

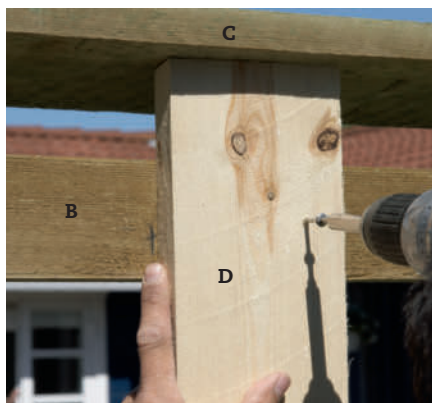

Vänd brädorna rätt innan du kapar dem. Kolla årsringarna i ändträet.

1 **Kapa alla brädor (D) lika långa.** I ena änden (upptill) ska du geringssåga i samma vinkel som upptill på stolparna, så att toppbrädan (C) kan ligga ovanpå.
TIPS: Se efter att brädorna vänds rätt. Se nederst på nästa sida.

2 **Börja med att mäta och markera** så att du vet var brädorna ska fästas och hur stort avstånd du ska ha mellan dem. Det gäller ju att hålla samma avstånd mellan brädorna överallt.

3 **Skjut upp den första brädan mot toppbrädan** och rätta till den så att den kommer innanför markeringarna. Kontrollera att den sitter lodrätt och skruva sedan fast den med 2 rostfria skruvar (4,5 x 50 mm) i varje spikregel.

4 **Nu fortsätter du med resten av brädorna.** Avståndet mellan dem ska vara ungefär lika stort som halva bredden av en bräda.
TIPS: Avståndet ska vara lika stort överallt, men du får gärna justera lite.

4. Skapa ett konstruktivt träskydd

Vi har valt tryckimpregnerade stolpar, toppbrädor och spikreglar till detta plank. Men det är inte nödvändigt att ha tryckimpregnerade brädor. Och det finns det flera anledningar till. Tryckimpregnering belastar vår miljö. Du kan inte genast måla träet eftersom det är så fuktigt av behandlingen. Men den viktigaste orsaken är, att vi bygger upp staketet så att kortändarna på de lodräta brädorna skyddas. Det gäller bara att leda bort regnvattnet och se till att träet inte får chans att suga till sig fukt.

1 ÄNDRÄ SOM VÄNDS UPPÅT är utsatt eftersom det lätt suger till sig vatten, även om det är tryckimpregnerat. En toppbräda monterad i en vinkel på cirka 15 grader skyddar ändträet på stolpar och brädor.

3 STOLPAR SOM GRÄVS NER I MARKEN ska vara tryckimpregnerade av bästa kvalitet. Välj tryckimpregnerat även till spikreglar och toppbräda som kommer att monteras vågrätt.

2 TOPPEN PÅ STOLPARNA SKYDDAS med en hätta eller knopp av trä eller metall (flera färdiga lösningar finns).

4 ÄNDRÄ PÅ LODRÄTA BRÄDOR OCH STOLPAR ska skyddas eller geringssågas så att regnvatten inte kan samlas. Vinkeln ska vara större än 30 grader.

5 ÄNDRÄ SOM PEKAR NERÅT kan suga till sig markfukt. Se därför till att det är minst 5 cm luft – helst 10 cm – mellan brädorna och marken.

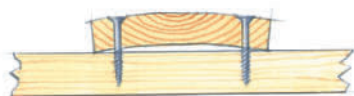
Ju flera händer, desto bättre. Det går snabbare och man har det skojigare. Om du inte har ett par dubbelgångare frågar du bara vänner, kollegor eller släktingar om de har lust att hjälpa till.

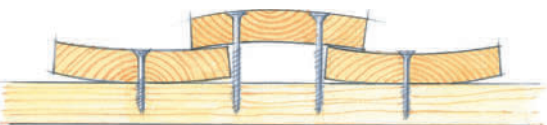
5. Vänd brädorna rätt

Eftersom de flesta brädor som monteras lodrätt har en tendens att vrida sig, gäller det att redan från början vända brä-

dorna rätt. Kontrollera hur årsringarna sitter i kortänden på brädorna – då blir det lätt att sätta upp brädorna rätt.

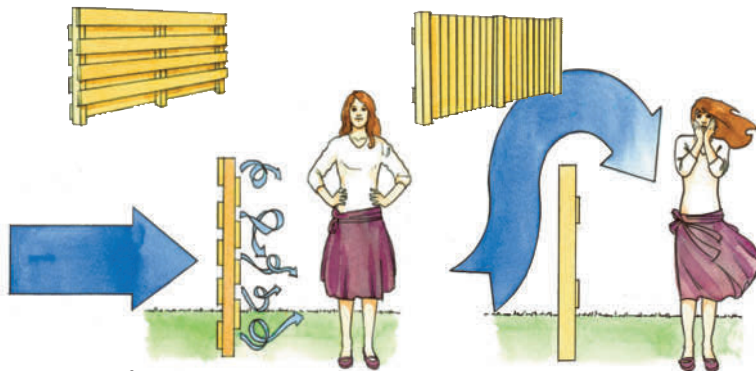

MED BARA ETT LAGER BRÄDOR sätter du brädorna så att kärnträet vänds utåt. Då vrider brädan kanterna inåt.

MED DUBBLA BRÄDOR kan du med fördel vända de inre brädorna med kärnan inåt och de yttre med kärnan utåt.

6. Ett vindskydd får inte vara för tätt

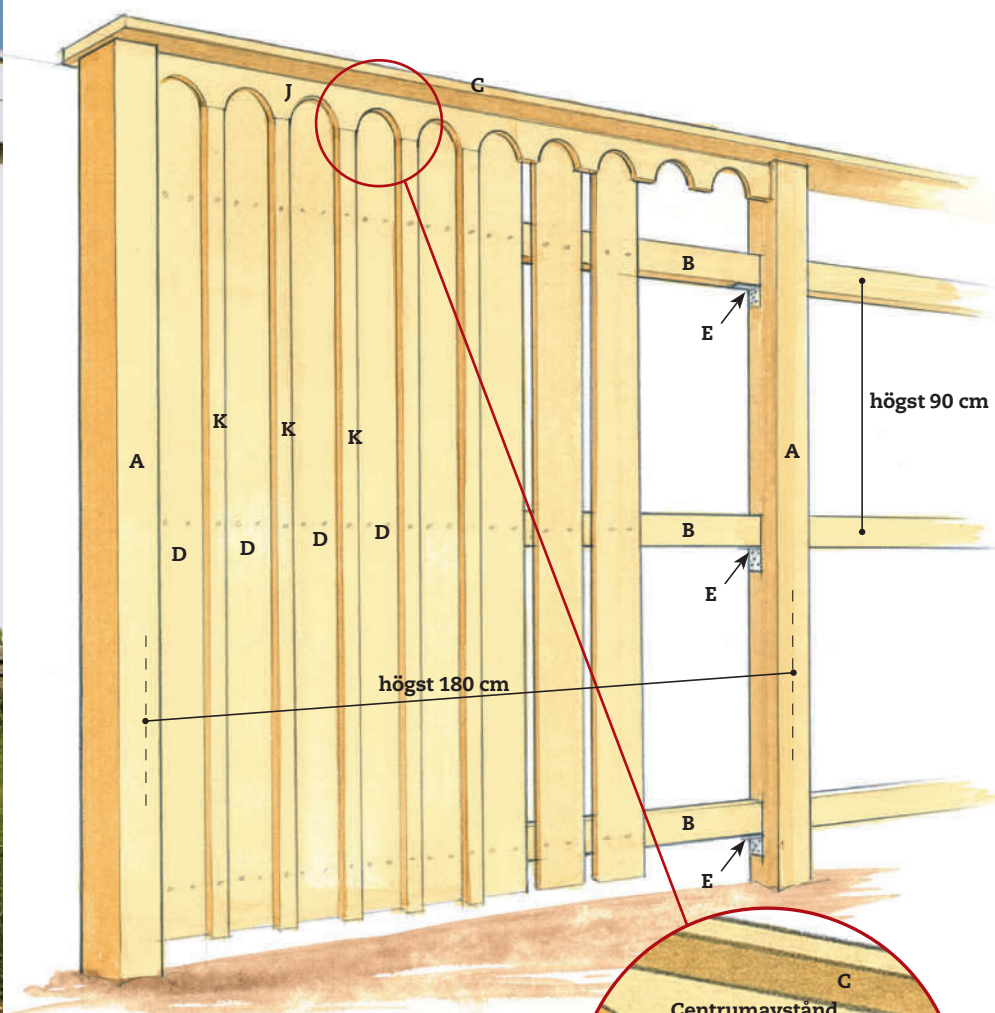
DU FÅR MEST LÄ om du konstruerar vindskyddet så att vinden kan tränga igenom, fast kraftigt bromsad.

DET TÄTA PLANKET kan minska ljudet från grannen, men det skapar turbulens på din sida av planket ...

PLANK med finesser

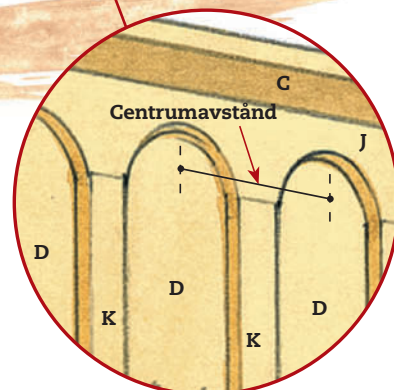
Om du vill att ditt staket ska skilja sig från alla andra, i varje fall från de i kvarteret, kan du göra ett plank med trevlig snickarglädje. Det enda som behövs till detta är några lodräta lister och upptill en vågrät, bågformad list. Lägg märke till att vi sätter spikreglarna kant i kant med insidan av stolparna eftersom brädorna endast fästs på den ena sidan.

Rent trolleri! En fräst list och lodräta lister förvandlar staketet.

En detalj i en av finesserna. Den bågformade listen (J) är en vanlig bräda och alla bågarna har gjorts med stor hålsåg. Avståndet mellan varje båge är lika stort som centrumavståndet mellan brädorna. På utsidan av dem fästs en locklist (K) som täcker mellanrummet mellan brädorna (D).

Toppbrädan monteras på det sätt som vi har beskrivit på föregående sidor.

Gör så här

Många plank ser verkligen tråkiga ut och man har inte ens lust att använda dem som bollplank. Bastanta, enformiga och ogästvänliga. Naturligtvis är det praktiskt med ett plank som stänger ute både nyfikna blickar och objudna besökare. Men det behöver ju inte se tråkigt ut. Här peppar vi upp ett vanligt plank med ett par finesser: en vågformad bräda, locklister och indragna lodräta brädor. Se här hur lätt det egentligen är ...

TIPS

Glöm inte att måla träet.

Innan du skruvar fast de lodräta brädorna bör du ha grundat dem med träolja eller grundfärg, och helst också strukit dem första gången med färg eller utelasyr. När staketet är klart målar du det ytterligare en eller två gånger med färg eller utelasyr.

DETTA HAR ANVÄNTS

Material

100 x 100 mm tryckimpregnerat trä

- Staketstolpar (A)

45 x 70 mm tryckimpregnerat trä

- Spikreglar (B)

25 x 125 mm tryckimpregnerat trä

- Toppbrädor (C)

19 x 125 sågat trä

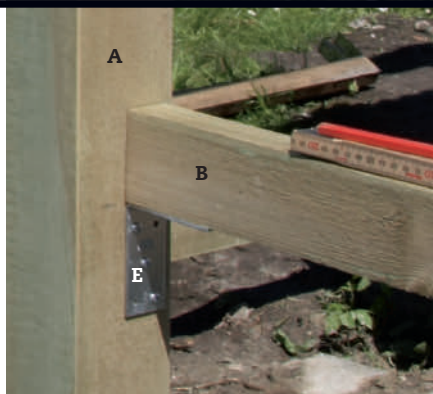
- Stående brädor (D)
- Båglistor (J)
- Locklister (K)

Dessutom

- Vinkeljärn (E), 40 x 3,0 x 90 x 90 mm
- Beslagskruvar, 5 x 40 mm
- Rostfria skruvar, 4,5 x 50 mm
- Rostfria skruvar, 5 x 70 mm

Specialverktyg

- Jordborr
- Plintspade
- Klyvsåg eller cirkelsåg med anhåll eller sågskena
- Kap- och geringssåg
- 100 mm hålsåg

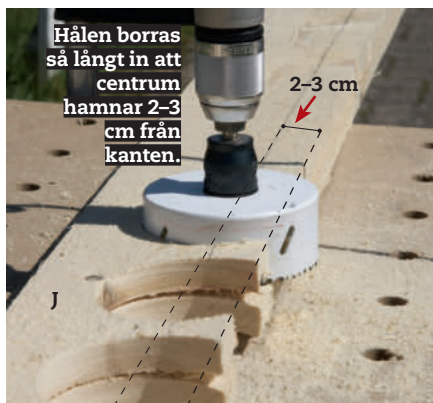

1 Vårt plank ska kläs med brädor endast från utsidan. Därför dras spikreglarna (B) och vinkeljärnen (E) in så mycket att de sitter kant i kant med insidan på stolparna. Då hamnar locklisterna och båglisten under toppbrädan.

Centrumavståndet mellan brädorna ska vara lika stort överallt, även om brädbredden skiljer sig lite.

2 Stolpar (A), reglar (B) och toppbräda (C) är likadana som på föregående sidor. Enda skillnaden är att reglarna dras in och att brädorna (D) monteras rätt tätt intill varandra. Avståndet är endast 10-20 mm.

Hålen borrar så långt in att centrum hamnar 2-3 cm från kanten.

2-3 cm

3 Till den bågformade listen (J) använder du samma slags brädor som de som ska monteras lodrätt. Borra ett antal hål med hålsåg, men först måste du räkna ut hur långt det ska vara från centrum till centrum på de lodräta brädorna.

4 När alla hål har sågats klyver du listen så att varje hål blir en halvcirkelbåge. Om du har gjort rätt hamnar halvbågens topp rakt ovanför mittlinjen på den lodräta brädan. Vi använde hålsåg med en diameter på 100 mm.

Klyv brädorna två gånger så får du 40 mm breda locklister.

5 Locklisterna (K), som monteras utanpå de lodräta brädorna, sågas till av lodräta brädor. När du klyver brädorna ska locklisterna bli lika breda som den nedre delen mellan varje båge i den bågformade listen. Prova dig fram.

6 Locklisterna skjuts upp mot båglisten och skruvas fast med 5 x 70 mm rostfria skruvar – en i varje spikregel – som dras in via mellanrummet.

TIPS: Förborra med 4 mm borr så att locklisterna inte spricker.